

Гордієнко О. А. – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Актуальні проблеми викладання зарубіжної літератури для дітей у контексті діалогу культур

Шлях людини до книги довгий і цікавий. Саме по книгах, як по сходинках, підноситься людина у свою височінь. Шукаючи і читаючи КНИГУ, ми шукаємо себе! Інтерес до читання закладається ще в дошкільний період життя людини і має посилитися в шкільному віці. Значну роль у вихованні читацьких інтересів відіграють твори зарубіжної літератури, що дають змогу школярам ознайомитися з творами найкращих майстрів красивого письменства світу, сформувати кваліфікованого читача, котрий вчиться любити художнє слово. Важливе значення для дитячого читання завжди мала перекладна література.

У курсі дитячої літератури для студентів спеціальності "Початкове навчання" та "Дошкільне виховання" передбачено знайомство з деякими творами зарубіжної дитячої літератури. Метою цього розділу курсу є знайомство з зарубіжною дитячою літературою в зіставленні з вітчизняною з урахуванням країнознавчого аспекту, ознайомлення з найкращими зразками творів та творчістю відомих письменників, із кращими літературними перекладами творів. Студенти вчаться обирати серед великого розмаїття літератури зразки якісних перекладів.

У процесі вивчення означеної проблеми студентам ННІ педагогіки було запропоновано анкети з метою вивчати їх естетичні смаки та читацькі інтереси. Анкетування проводилося за такими приблизними питаннями. *1. Чи любите ви читати художню літературу? Які книги прочитали останнім часом? 2. Які книги вам найбільше подобаються? Чому? Ваш улюблений письменник? 3. Як ви добираєте книги для читання? Чи керуєтесь якимось планом? 4. Що вам найбільше запам'ятовується під час читання художнього твору? Чи пропускаєте ви уривки тексту? Які саме, чому? 5. Чи перечитуєте раніше прочитані книги? Які саме? 6. Чи ведете читацький щоденник та інші записи під час читання? 7. Чи часто відвідуєте ви бібліотеку? 8. Чи є у вас домашня бібліотека? Які книги купують ваші батьки? Що бажали б придбати ви?*

Як свідчить аналіз анкет, студенти виявили зацікавленість питаннями читання літератури, зокрема, зарубіжної, абсолютна більшість із них змогла назвати улюбленого письменника та твори, які справили на них враження. Водночас деякі з питань залишилися без відповідей, багато студентів назвали причину того, що мало читають – брак часу на знайомство з творами, тому що деякі з них об'ємні. Майбутні вчителі на початку курсу відчують складності, коли пригадують назви творів зарубіжної літератури та їх авторів. Може виникнути низка проблем під час порівняння перекладів казок, виділення цікавих фактів з біографії письменника та підготовки розповіді про нього для дітей, виділення головного з великого об'єму інформації, що пояснює недостатній рівень сформованості основних умінь роботи з текстом. Анкетування, проведене на момент закінчення вивчення курсу дитячої

літератури, показало, що студенти значно поповнюють свої знання і досягають достатнього рівня в обізнаності зарубіжної літератури.

Проблемами знайомства з зарубіжною літературою, вивчення літератури інших народів займалися і займаються багато вчених-літературознавців, філологів, письменників, перекладачів: Є. П. Брандіс, Т. Г. Габбе, Л. Ю. Брауде, Н. М. Демурова, Є. Еткінд, С. Я. Маршак, К. Чуковський, Н. Шерешевська, М. Д. Яснов, Д. В. Затонський, О. С. Чирков та ін. Це свідчить про важливість означених проблем, постійний інтерес науковців до них. Водночас залишаються актуальними питання, що потребують детального вивчення: 1. Виховання кваліфікованого читача, прищеплення молоді інтересу до читання літератури, виховання читацької культури. 2. Вивчення зарубіжної літератури у контексті діалогу культур. 3. Проблема відбору літератури для дитячого та юнацького читання, добір найкращого перекладу. 4. Робота над поняттям "переклад", знайомство з перекладачами творів зарубіжної літератури на українську мову. 5. Порівняння образів і сюжетів творів різних народів, осмислення національної специфіки творів. 6. Формування професійної компетентності педагога – майбутнього вчителя, який володіє і вміло впроваджує методи, прийоми, форми навчання, що спонукатимуть активність учнів, перетворюють їх на суб'єкт навчання під час викладання творів зарубіжної літератури. 7. Позааудиторні заняття як засіб підвищення загального культурного рівня учнів та студентів, розширення їхнього кругозору, формування світогляду.

У сучасному суспільстві зростає кількість громадян, які вільно володіють іноземними мовами, але можуть не знати традицій, світогляду народу, мову якого вивчають. Знайомство з зарубіжною літературою в початковій школі є одним з шляхів, який дозволяє сформувати сприйняття культури інших народів. Ознайомлюючи дітей із літературою інших народів, педагог може опинитися в ситуації, коли учням незрозумілі слова, звичаї, а значить, вони не зможуть осягнути й зміст твору. Поінформованість про культуру іншого народу допомагає кращому сприйманню твору художньої літератури, відчуті емоційну насолоду від його впливу. Отже, учитель повинен бути обізнаний із культурою інших країн для того, щоб сприяти правильному розумінню учнями твору іноземної літератури.

У чинних підручниках з читання для початкової школи (упор. О. Я. Савченко) зарубіжна література представлена 18 творами. Це фольклорні та літературні твори Великобританії, Німеччини, Швеції та інших країн. Оскільки в багатьох школах України вивчають англійську, німецьку і французьку мови, тут докладно розглядається література цих країн.

Знайомство з англійською літературою починається з англійського фольклору та найвідомішої збірки фольклору Англії – "Вірші матінки Гусині" ("Mother Goose's Rhymes"). Це пісеньки, які первісно навіть не призначались дітям. І "дитячими" їх стали називати на початку XIX століття. У збірці більшість віршів гумористичні, деякі з них мають повчальний зміст. Вивчення німецького фольклору пов'язано з казками відомих учених-збирачів фольклору братів Грімм. На основі текстів казок братів Грімм розглядаються особливості німецької літератури, країнознавчі аспекти. Наприклад, своєрідність цих казок у тому, що тут людськими якостями – говорити, мислити, діяти – наділені не

тільки тварини і рослини, а також неживі предмети, які ще й мають властивість пересуватися [2, с. 45].

Зразками популярних жанрів поетичного французького фольклору для дітей є лічилки, римовані загадки, балади, пісеньки. Наприклад, така: *"Троє гуляк / В полі гуляли. / Троє гуляк / Після прогулянки / Чхали ось так: / Апчихи! Пчихи! Чхи!"* (пер. А.Григорука) [3, с. 76]. Розглядаючи фольклор різних зарубіжних країн, можна звернути увагу на країнознавчі особливості, порівнюються різні переклади однієї казки, шукаються відмінності. Так, французькі народні казки нерідко схожі на казки інших народів світу, – особливо в яких діють тварини. Водночас у французьких казках небагато чарівних та потойбічних сил. Крім того, у Франції видавалися казки за провінціями, бо в кожній відрізняються одна від одної предметами побуту, звичаями, іменами. Засновником літературної казки – французький казкарь Ш. Перро – автор першої збірки "Історії та казки минулих часів із повчанням", куди увійшло 11 казок (з них три віршовані). Студентам цікаво, що оригінальний варіант казок автора дещо відрізняється від звичних для нас сюжетів: так, "Червона шапочка" закінчується трагічно, а казка "Зачарована красуня" має продовження.

Знайомство сучасних дітей із творами зарубіжної літератури відбувається завдяки перекладацькій діяльності великої кількості письменників. Тому і в роботі над текстом належна увага приділяється перекладачам, а саме: Н.Забілі, І. Малковичу, С. Маршаку, С. Михалкову, К. Чуковському (англійської); Т. Габбе, Г. Петнікову, Є. Поповичу, С. Сакидону (німецької); В. Берестову, Т. Габбе, А. Григоруку, Р. Терещенку, М. Яснову (французької літератури). У світовій літературі є багато казок, сюжет яких схожий між собою, хоча вони властиві різним країнам. У свою чергу казки з однаковими назвами можуть мати різну кінцівку або сюжет. У літературній спадщині Братів Грімм та Ш. Перро є казки з однаковими назвами: "Червона Шапочка", "Хлопчик-мізинчик", "Зачарована красуня" та інші. Вони мають схожих героїв, сюжет, а відмінності в його побудові свідчать про те, що оброблені різними авторами. Робота з порівняння таких казок спонукає до глибшого аналізу.

Студенти також ознайомлюються з творчістю таких авторів, як: Г. Х.Андерсен, Дж. М. Баррі, Ф. Баум, Д. Бісет, Гауф, Гофман, Д. Дефо, Р. Кіплінг, Л. Керрол, К. Коллоді, Дж. Крюс, С. Лагерльоф, А. Ліндгрєн, А. А. Мілн, Л. Муур, Д. Родарі, Д. Харріс, Т. Янссон та ін. На заняттях студенти читають твори, вчать виділяти реальне і казкове, знаходити характерні ознаки іноземної літератури. Доцільними будуть такі види роботи, як усний журнал, заочна подорож, тематичні виставки, переклад оригінальних фольклорних творів, створення віршованого тексту за дослівним перекладом та ін. У зв'язку з тим, що початкова школа неможлива без використання ігрових моментів, творчих і пошукових завдань (виставка книжок, інсценування казок, пісеньок, розгадування і складання загадок, конкурс реклами книжки, вікторини, конкурси читців), тому майбутні педагоги виконують аналогічні завдання. Це допомагає їм зрозуміти, як подати подібний матеріал молодшим школярам. Студенти виділяють характерні особливості творів, теми, які актуальні й донині. Важко заперечити й значення позааудиторних занять, які виступають ефективним засобом підвищення загального культурного рівня учнів та

студентів. Перегляд вистав за мотивами відомих авторів в ляльковому театрі та театрі юного глядача, відвідування виставок картин, участь у конкурсі читця, засіданнях клубів шанувальників поезії формують естетичний смак.

Отже, проблеми вивчення студентами зарубіжної літератури, зокрема, у контексті діалогу культур, залишаються актуальними, адже це ефективний засіб глибокого засвоєння іноземної мови, іншомовних слів, формування соціокультурної компетентності, виховання поваги до народу, мова якого вивчається.

Список використаних джерел та літератури

1. Брандис Е. От Эзопа до Джанни Родари / Е. Брандис. – М. : Просвещение, 1965. – 311с.
2. Будур Н.В. и др. Зарубежная детская литература: Учеб. пособие для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Н.В.Будур, Є.И.Иванова, С.А.Николаева, Т.А.Чеснокова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Академия, 2000. – 304 с.
3. Зарубежная детская литература. Фак. ин-тов культуры / Сост. И.С. Чернявская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1982. – 559с.
4. Путешествия дядюшки Тик-Так и др. сказки совр. зар. писателей: пер. с англ., исп., кит., ит. / сост. и послесл. Н.Шерешевской. – М.: Правда, – 1989. – 608с.